

Ірина Пелих

студентка гр. ФФзм-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н, доцент Ірина Круп'як

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Доходи бюджету є критично важливими для функціонування будь-якої країни, вони дозволяють державі виконувати покладені на неї функції а також забезпечують соціально-економічний розвиток країни.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну внесло непоправні зміни у життя всіх українців: втрата життя, руйнування і пошкодження інфраструктури, переміщення мільйонів людей, припинення господарської діяльності економічних суб'єктів, зростання рівня безробіття тощо. Одним з найбільш руйнівних наслідків війни для українського суспільства є міграція населення за кордон (7 млн українських біженців перебувають у Європі, майже 4 млн з них отримали тимчасовий захист) [3].

У зв'язку з вторгненням Росії на територію України, перед державою постало завдання переорієнтувати бюджет на підвищення обороноздатності держави та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві, що потребує стійких надходжень до бюджету. В умовах воєнного стану обсяг доходів бюджету знизився, а потреби у витратах – зростають. У таких умовах держава змушена змінювати фінансову політику для розв'язання нагальних проблем: збільшення видатків на оборону держави, перегляду джерел наповнення бюджету та залучення міжнародної фінансової допомоги [4, с. 28]. Як результат, Державний бюджет України було виконано із найвищим за всі роки незалежності України рівнем дефіциту у сумі 914,9 млрд грн. [1].

Затверджений проект державного бюджету на 2023 рік розглядає вдвічі менший розмір доходів, ніж видатків, які здебільшого будуть направлені на обороноздатність України та соціальне забезпечення – близько 50% всього бюджету.

Доходи держбюджету-2023 передбачено у сумі 1 329,3 млрд грн, видатки – 2 640,2 млрд грн, прогнозований дефіцит – до 20,6% ВВП. При цьому, серед пріоритетних видатків:

- національна безпека і оборона країни, що складає 1 141,1 млрд грн або 18,2% ВВП;
- соціальний захист та забезпечення – 447,6 млрд грн;
- підтримка ветеранів – 6,8 млрд грн;
- освіта – 156 млрд грн;
- охорона здоров'я – 176,1 млрд грн [2].

У 2022 році видатки держбюджету від початку вторгнення Росії на територію держави у 9 разів – 1,944 трлн грн перевищили показники 2021 року за

переважно більшою частиною статей, окрім освіти, економічної діяльності та обслуговування зовнішнього боргу.

Держава на початковому етапі повномасштабної війни запровадила низку фіскальних стимулів з метою підтримки економіки та споживання, з 17 березня 2022 р. тимчасово до завершення дії воєнного стану: знижено ставку податку на додану вартість (ПДВ) до 7% для такої категорії товарів, як пальне (бензин, скраплений газ, інші нафтопродукти); знижено ставку акцизного податку на пальне; надано можливості фізичним особам та юридичним особам підприємцям перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 2%; надано право не сплачувати податок на землю в районах, де ведуться бойові дії; обмежено право контролюючих органів здійснювати перевірки; звільнено від оподаткування товарів оборонного призначення. Крім того, з 1 квітня до 1 липня було запроваджено звільнення від оподаткування товарів, що ввозились в Україну платниками єдиного податку, транспортних засобів, які ввозилися громадянами [1]. Оскільки податкові надходження становили протягом останніх років визначальну частку доходів державного бюджету України, згадані вище фіскальні стимули запроваджені на період війни скоротили доходи. Частка податкових надходжень знизилася ще у зв'язку із тим, що Україна до війни була одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції, ІТ-послуг та металургії. Значні надходження були також від податків з імпорту, які скоротилися через відсутність зовнішньоекономічних операцій через українсько-російський та українсько-польський кордони, а також авіап перевезення.

У окремих випадках підвищення податків є найбільш економічно обґрунтованим способом забезпечення військових витрат. Однак, збільшення податкових ставок або розширення податкової бази може мати значний суспільний резонанс, дестимулювати ринок праці, збільшити витрати на адміністрування. Разом з тим, для формування дохідної частини державного і місцевих бюджетів, важливим є підвищення транспарентності бюджетної системи, розроблення і втілення нових дієвих заходів підвищення фіскальної стійкості на усіх її рівнях, підвищення регулюючої функції оподаткування при збереженні фіскальної на рівні, достатньому для підтримання належного рівня виконання бюджету протягом тривалого періоду часу [5, с. 130].

Сучасна економіка України за всі роки її незалежності знаходиться на максимально низькому рівні та функціонує лише завдяки зовнішнім запозичень і економічно активним підприємствам. Відтак, державі необхідно активно працювати над вдосконаленням механізмів формування доходів бюджету. Це допоможе збільшити податкові надходження, навіть в умовах нестабільності та економічних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2022 р. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538
2. Основні параметри Державного бюджету України на 2023 рік URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582

3. Офіційні дані ООН. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 13.09.2023)
4. Піхоцька О. М., Ющик Ю. В. Аналіз виконання бюджетів в період воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Випуск 35. С. 25-32
5. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. (2022). Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *SCIENTIA·FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету)*. 2022. 145(5), С. 124-137. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)08](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)08)